

FUNGUS

OFFICIEEL ORGAAN VAN DE NEDERLANDSCHE
MYCOLOGISCHE VEREENIGING

Foto 1. Habitusbeeld van *Nyctalis parasitica*.

Foto de V.

HET STERZWAMMETJE (*NYCTALIS ASTEROPHORA* FR.) EN ZIJN VERWANT (*NYCTALIS PARASITICA* BULL)

Een kleine en bekende groep! Bekend vooral door de opvallende groeiwijze: op een andere paddestoel. Die parasitische zwammen, welke op andere paddestoelen groeien, verheugen zich altijd in een bijzondere belangstelling. Ze behoren nu eenmaal tot de duidelijk zichtbare en gemakkelijk toegankelijke biologische bijzonderheden. En het is inderdaad een frappant gezicht, wanneer men zo'n oude halfvergane *Russula* ziet en daarop verdringen elkaar de hoedjes van de *Nyctalis*-soorten. Die van het sterzwammetje zijn van boven bruin bepoederd en missen nagenoeg de plaatjes; die van de meer zeldzame verwante soort *Nyctalis parasitica* lijken meer op een gewone plaatzwam, maar de plaatjes zijn dikke en zeer ver uiteenstaande plooien (zie foto 1). De volwassen hoedjes van het sterzwammetje zijn 1-2 cm breed, die van zijn verwant kunnen nog wel iets breder worden. De kleur is wit of wit

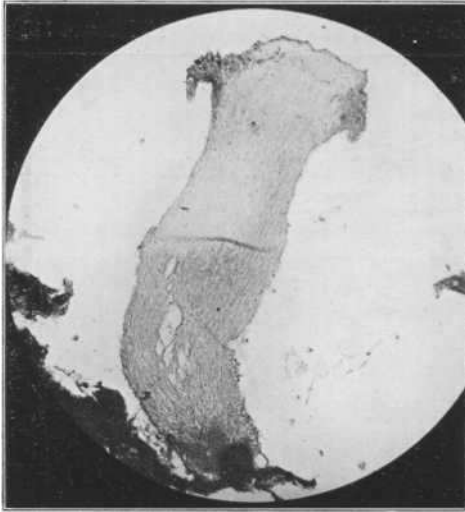

Foto 2. *Nyctalis asterophora*. Overlangse doorsnee door zeer jong stadium. De hoed vormt zich door uitbuiging. Aan de hoedrand begint gemmenvorming.

grijs, maar in volwassen toestand is de hoed van het sterzwammetje door het sporenstof bruin gekleurd. Een raar geval, die sporen bovenop! Een uitvoerige beschrijving behoeft ik verder wel niet te geven, want u kent ze reeds, althans de meest algemene van de twee: het sterzwammetje. Of anders zult u ze leren kennen, kijkt u buiten maar eens goed uit naar half-vergane Russula's, U vindt het sterzwammetje bijkans ook op iedere tentoonstelling. Maar we gaan er nu eens wat dieper op in! Er valt van deze twee vertegenwoordigers van het parasitische zwammenrijk heel wat te vertellen. Het schijnt, dat er in West-Europa maar twee *Nyctalis*-soorten voorkomen. Men vindt ze althans steeds samen vermeld. Nu moet u niet denken, dat

de paddestoelen, die zelf nogal eens als parasiet optreden, b.v. op bomen, zelf nagenoeg vrij zijn van belagende schimmels! Het tegendeel is waar, maar de parasitische schimmels op andere zwammen maken meest geen grote vruchtlichamen, zodat ze niet erg opvallen en in veel gevallen slechts door het microscoop bestudeerd kunnen worden, U kent overigens wel die raar verwrongen en wit berijpte exemplaren van het eekhoorntjesbrood, die al spoedig gaan rotten en aan sporevorming vaak niet toekomen. Maar een typisch geval van zo'n geheel verborgen parasiet in een hogere paddestoel kan ik u dadelijk demonstreren aan... het sterzwammetje zelf!

Als het sterzwammetje geen plaatjes heeft, zullen zich ook wel geen sporenvormende basidiën aan de onderkant van de hoed bevinden, zou men kunnen denken. Inderdaad is dit ook vaak het geval. Op de microfoto (vergr. $\pm 110 \times$) ziet u slechts flauwtjes aan de onderkant een palissadenlaag, dit is de laag, die meestal aan de vorming van de basidiën voorafgaat bij Hymenomyceten (vlieszwammen, d.z. de zwammen, waarbij de basidiën netjes naast elkaar in een dun vliesje liggen). We hebben goede reden om aan te nemen, dat er zich hier verder ook wel geen basidiën (dit zijn immers de cellen, die vier sporen afsnoeren) vormen zullen. We kunnen dus van een rudimentair hymenium spreken. Maar hierbij blijft het niet altijd. Er zijn nog wel exemplaren van het sterzwammetje, waarbij zich enkele plaatjes ontwikkelen, en hierop vindt men dan — zij het weinig — verspreide basidiën.

Het sterzwammetje dankt zijn naam helemaal niet aan iets sterachtigs in zijn voorkomen. Neen, het is immers in uitgegroeide toestand een rondachtig bolletje, met een korte, wit-zijdeachtig oversponnen steel. De naam sterzwam, zoals ook de latijnse soortnaam *asterophora*, dankt het aan de sporen, maar dan niet de basidiosporen. Laten we nog eens even de microfoto's bekijken, Eerst die, waar een zeer jong, nauwelijks 2 mm lang, paddestoeltje in zijn geheel opstaat, nog vastzittend aan het weefsel van de *Russula*. Waar de hoed naar de zijkanten begint uit te buigen ziet u zwarte stippen, dit zijn sporen, die bij sterke vergroting stervormig zijn. De sporenvormende laag

zal zich van deze zijanten over de gehele hoed voortzetten en bij grote exemplaren ongeveer 2 mm dik worden. Op de tweede microfoto ziet u er een gedeelte van bij een ouder exemplaar, dicht bij de onderkant van de hoed. Hier ziet u ook wel, dat de sporen punten hebben. Dit zijn dus allerminst basidiosporen. Ze ontstaan zo maar in het hoedweefsel aan zijtakken van de gewone zwamdraden (hyphen). De Bary noemde ze chlamydosporen. Ze heten ook wel gemmen. Een andere naam is weer macrogonidiën, maar die is in onbruik geraakt. Deze gemmen, aan welke naam men tegenwoordig wel de voorkeur geeft, kan men uitzaaien op een jonge hoed van zo'n zwartwordende *Russula* of breedplaat-*Russula* (*Russula nigricans* en *Russula adusta*) en men kan dan inderdaad sterzwammetjes verkrijgen.

Ook bij de verwante soort *Nyctalis parasitica* komen basidiën met sporen maar enkel voor. Meestal vindt men helemaal geen basidiën aan de onderzijde en aan de kanten der plaatjes. Zo is het tenminste bij het exemplaar, waarvan onze microfoto een gedeelte voorstelt. En ook hier weer vindt u tal en tal van gemmen in het weefsel van de zwam liggen. Ze liggen in de plaatjes behoudens in het allerbinnenste deel; maar ook aan de onderkant van de hoed tussen twee plaatjes zet zich 't gemmen-bevattende deel tot diep in de hoed voort. De Bary, die zegt, dat de gemmen niet in de hoed voorkomen, heeft dit dus niet goed gezien. Neen, er is eigenlijk maar een heel klein gedeelte hoedoppervlakte, dat niet gemmenhoudend is. De gemmen zijn hier glad en niet stervormig, ze zijn tevens elliptisch, maar dit is op de foto niet zo goed te zien. Noch bij het sterzwammetje, noch bij deze soort komen de chlamydosporen in ketens voor, zoals Ricken ons wil doen geloven op blz. 7 van zijn „Blätterpilze“. Dit stamt waarschijnlijk van de vergelijking met andere gevallen, waarin inderdaad myceliumdraden tot ketens van sporen uiteenvallen. Deze heten dan echter oïdien.

Zou het vrijwel ontbreken van basidiosporen en de vervanging ervan door gemmen in verband staan met de zonderlinge levenswijze van deze zwammetjes? Het is mogelijk, dat de verspreiding van de basidiosporen door de wind niet zo gemakkelijk gaat, daar de paddestoeltjes dicht op elkaar gedrongen op of in de hoed van een *Russula* groeien en tamelijk kort gesteeld zijn. Zo zou men kunnen veronderstellen, dat de sporenvorming aan de bovenkant van het sterzwammetje, waarbij de hoedoppervlakte tot bruin poeder uiteenvalt, een werkelijk voordeel is. Voor *Nyctalis parasitica* geldt dit echter niet. Overigens vertonen andere parasitische hoedzwammen ook niet deze bijzonderheid van gemmenvorming, zodat we, wat betreft het verband tussen deze sporevorming en de leefwijze

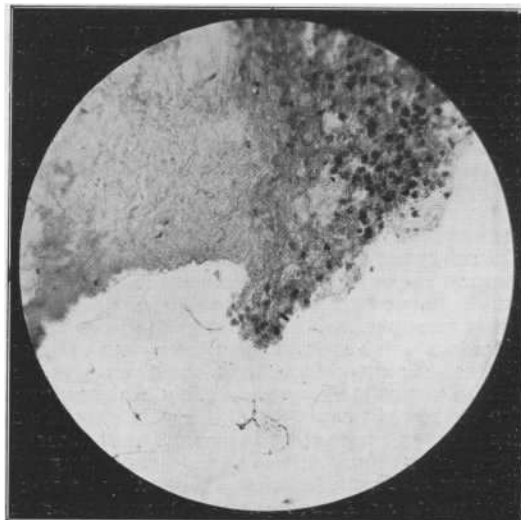

Foto 3. *Nyctalis asterophora*, ouder stadium, hoedrand. De gemmenlaag is flink ontwikkeld, aan de onderzijde ziet men de rudimentaire palissadenlaag.

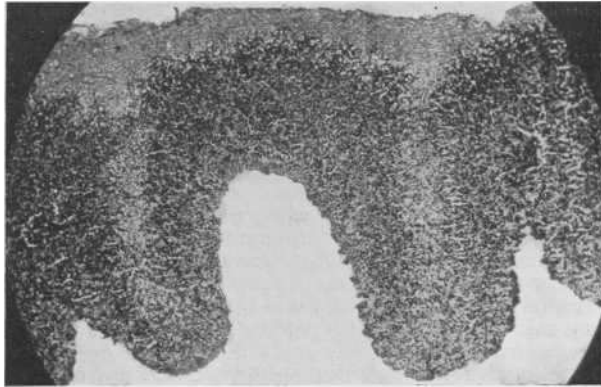

Foto 4. *Nyctalis parasitica*. Doorsnede a. d. zijkant van een hoed van een ouder exemplaar. Men ziet een sterke gemmenvorming aan de zijkanten van de plaatjes en in de hoed aan de onderkant, vooral tussen de plaatjes.

der zwammen — zo dit er is — in het duister tasten.

Wel is mij gebleken, dat de gevoeligheid voor de zwaartekracht, welke andere hoedzwammen zo frappant vertonen, zodanig, dat de spleten tussen de lamellen of de as der poriën zoveel mogelijk verticaal geplaatst worden, bij het sterzwammetje vrijwel niet aanwezig is. Het sterzwammetje groeit eenvoudig van het substraat, in casu de rottende *Russula*, af. Er is dan hier ook niet veel, wat een zuivere horizontale stand van de hoed nodig maakt. Men kan een *Russula* met een groep sterzwammetjes op een klinostaat zetten, en ziet niet de minste verandering van groeirichting of wijziging in verband met het feit, dat de invloed van de zwaartekracht is opgeheven. (Een klinostaat is een regelmatig ronddraaiende schijf, waarop men een plant bevestigt, zodanig, dat de gehele omtrek van een stengel b.v. even vaak naar beneden als naar boven gekeerd is. De plant heeft dus geen vaste oriëntering ten opzichte van de zwaartekracht.)

Om weer op de gemmenvorming terug te komen, De Bary heeft deze in 1859 uitvoerig nagegaan en doordat hij zag, dat de gemmen aan zijtakken van gewone schimmeldraden van de paddestoeltjes ontstonden, twijfelde hij er niet aan, dat de gemmen inderdaad tot de *Nyctalis*-soorten zelf behoorden. Tulasne kwam later tot een andere conclusie, hij meende, dat de twee *Nyctalis*-soorten één en dezelfde soort zouden voorstellen, maar elk gewijzigd door een endoparasiet. De gemmen zouden dan o.a. sporen van de parasiet zijn. Nu is deze mening zo gek nog niet — al is zij niet waar — want men vindt inderdaad in het sterzwammetje weer een parasiet, een schimmel, die duidelijk een apart mycelium heeft, dat zich met kleurstof sterker kleurt dan het weefsel van de sterzwammetjes, dat bestaat uit tamelijk korte en brede celletjes en in het inwendige van de *Nyctalis* peritheciën vormt. We hebben hier dus met een ascomycete te doen. Een perithecium is een bepaalde fructificatie, bestaande uit een verzameling asci omgeven door een gemeenschappelijke wand, die aan één zijde een opening heeft of krijgt. Deze parasiet op de zelf weer parasitische *Nyctalis* asterophora moet wel zeer vaak voorkomen, want De Bary en Tulasne hebben haar beiden gezien en in sommige van mijn preparaten kwamen deze peritheciën ook veelvuldig voor. Ze verkeerden bij eenzelfde exemplaar alle ongeveer in 't zelfde stadium, zodat ik geen volslagen volwassen asci met ascosporen kon aantreffen, wat wel jammer is, want deze

heeft men nodig voor de determinatie. Maar er kan geen twijfel aan bestaan, of we hebben hier met dezelfde parasiet, die Tulasne tot het genus *Hypomyces* rekent, waarvan vertegenwoordigers vaak parasitisch in hogere zwammen voorkomen, te doen. Nu is de mening van Tulasne, als zou deze parasiet de *Nyctalis asterophora* zo ingrijpend vervormen, niet juist gebleken (er zou dan een andere parasiet zijn voor *Nyctalis parasitica*); er zijn inderdaad ook veel exemplaren, waarin de perithecienvormer niet voorkomt, zoals ook in mijn preparaatjes bleek en alle exemplaren van beide soorten vertonen de gemmen. De Bary's scherpe waarnemingen hebben dus stand gehouden. Ik zou haast nog een schetsje van deze parasiet tot de tweede macht gemaakt hebben, de aardige peritheciën lagen zo netjes in het gekleurde preparaatje. Maar ik vrees, dat de cliché's 't budget van Fungus te veel zullen belasten; de mycologische vereniging heeft al heel wat cliché's voor me gemaakt en ook voor dit artikelje was ik weer tamelijk veelleisend. We moeten het dus maar zonder afbeelding stellen, maar het blijkt in ieder geval, dat ook parasieten hun belagers hebben. Het is jammer, dat *Russula nigricans* en *adusta* saprophytische vormen (of afval-eters) zijn; waren dit ook parasieten, dan werd het geval nog interessanter!

Amersfoort.

A.F.M. REIJNDERS.

VOORJAARSPADDESTOELEN

Nog waait een koude Oostenwind over het land en jagen de sneeuw- en hagelbuien de al te enthousiaste wandelaars en natuurliefhebbers terug naar de warme kachel, maar ondanks dat zijn de eerste lenteboden er reeds. De sneeuwkllokjes bungelen al een tijdlang, de crocusspruiten beginnen ook al aardig op te schieten en de blaadjes van het speenkruid zijn een belofte voor de toekomst. En zoo zijn er tal van voortekens voor de komende lente.

Dan wordt het ook weer tijd voor de paddestoelen. Het zijn er wel niet zoo veel, die echte voorjaarszwammen, maar die er zijn, zijn óf om hun vorm óf om hun groeiplaats een bestudeering zeker waard. En er is misschien ook nog wel eens iets nieuws te ontdekken.

De meest bekende zijn zeker wel de Morieljes, die al in April en Mei verschijnen. De meeste menschen kennen die „sponzen op steeltjes" wel van platen, maar lang niet iedereen zal ze zelf ook in de natuur gevonden hebben. Dat komt, omdat ze lang niet overal algemeen voorkomen. In de buurt van Wageningen ken ik maar twee vindplaatsen, waar ze geregeld verschijnen, de eene bij de Grebbe, de andere bij de Duno. Ze groeien daar tusschen het lage hout op nogal droge zandgrond. Soms verschijnen ze plotseling als „opslag" in de tuin, nu eens tusschen het zand en grint van het pad, dan weer in de border. Verleden jaar kon ik er genoeg verzamelen om deze delicatessie ook eens te proeven. Inderdaad is de smaak van deze veel geroemde paddestoel heel goed. Niet zoo prettig is, dat men zijn maaltje tandenknarsend moet verorberen. En dat is haast onvermijdelijk, want tusschen de holten van de hoed en de gleuven van de steel blijft zelfs na zorgvuldige reiniging steeds wat zand achter.

Een zeldzame verwant van de Morieljes is het Vingerhoedje, *Verpa digitaliformis*, eveneens een voorjaarszwam en dikwijls een tuinbewoner. Verleden jaar kreeg ik een exemplaar toegestuurd, dat uit een plantgat van een stapelmuurtje te voorschijn kwam.

Vroeger dan de Morieljes, soms al in Februari, verschijnt het Mijtertje, *Mitrulea paludosa*, een mooi oranje knotsje met een glazig witte steel. Het zijn maar kleine paddestoeltjes en men zou ze licht over het hoofd zien, wanneer ze niet in troepjes, soms wel bij honderden voorkwamen. Ze groeien onder water tusschen doode bladeren en naalden en komen alleen met hun knotsje boven water uit. Het is dus een soort amphibie. Ze komen voor in vennen en venen en ook wel in beekjes. In het sprengendal van de Heelsum-

sehe beek bij Wolfheze is het een heel algemeen ding, zeldzamer komt hij in de Renkumsche beek voor. Ik heb er eens een Zondag aan besteed alle sprengen van deze beekjes af te wandelen om eens een indruk van de verspreiding te krijgen. Daarbij bleek dit aardige zwammetje uitsluitend in de ondiepe, bladrijke en maar weinig stroomende gedeelten voor te komen. Hoewel soms heel vroeg verschijnend, kan men deze soort ook nog dikwijls in Mei en Juni aantreffen.

De giftige *Gyromitra esculenta* is gelukkig niet algemeen. Het is echter zaak deze soort goed te leeren kennen (er staat een goede afbeelding in Cool en van der Lek, derde druk, blz. 252) voor men zich waagt aan het eten van Morieljes.

Behalve deze grootere Ascomyceten kan men nog vele kleinere soorten vinden. Een van de interessantste is wel de op Anemonen parasiteerende *Sclerotinia tuberosa*. Deze vormt donkerbruine bekertjes of schijfjes van de grootte van een cent, die tusschen mos en gras te voorschijn komen op plaatsen, waar veel Anemonen groeien. Graaft men ze voorzichtig uit, dan ziet men, dat de bekertjes aan een steel vastzitten, die geheel in den grond verborgen is. Die steel eindigt onderaan in een harde zwarte massa, het sclerotium, dat zich ten koste van de wortelstok van de Anemonen heeft gevormd en waarin voldoende reservevoedsel is opgehoopt om na den winter een aantal gesteelde bekertjes te voorschijn te tooveren.

Onder de hoedpaddestoelen zijn maar weinig echte voorjaarssoorten. De bekendste is wel de Voorjaarsridderzwam, *Tricholoma gambosum*, een flinke vleezige paddestoel met beige hoed en witte steel en plaatjes. Natuurlijk zijn er in het voorjaar nog verschillende andere zwammen te vinden, maar dat zijn dan meestal laatkomers, die ook reeds in het najaar zijn verschenen en die nu na een zachte winterperiode nog eens een poging wagen. Zoo ziet men nog dikwijls Zwavelkopjes, de Wintertrechterzwam, het Fluweelpootje en verschillende Polyporeeën en Korstzwammen. Ook kan men in Mei al weer de voortrekkers onder de najaarssoorten vinden, een enkele *Russula* of Melkzwam, eenige *Amanita*'s, Boleten en *Cantharellen*, maar de echte voorjaarszwammen zijn beperkt in aantal. Toch is er nog wel iets nieuws te ontdekken. Zoo heeft nog niet lang geleden Seth Lundell in het *Svensk Botanisk Tidskrift* drie nieuwe soorten beschreven, die uitsluitend in het voorjaar voorkomen.

De meest algemeene van die drie is *Mycena vernalis*. Deze soort lijkt veel op *M. galericulata*, maar is er door de standplaats dadelijk van te onderscheiden, want de soort groeit uitsluitend op in den grond verborgen sparrenkegels. Wij hebben hier in ons land wel niet zooveel sparrenbosschen als in Zweden, maar het is toch heel goed mogelijk, dat wij de *Voorjaarsmycena* ook zouden kunnen vinden. Het is zaak eens goed uit te kijken. Mikroskopisch is de soort gekarakteriseerd door de spoelvormige cystiden en de 4-sporige basidiën.

De tweede soort is *Clitocybe verna*, een trechterzwammetje met een bruine, bij opdrogen verbleekende hoed van 2-4 cm. Ook deze soort groeit bij voorkeur tusschen mos en naalden in sparrenbosch, maar dan meer op de lichte en open plekken.

Tenslotte beschrijft Lundell nog een *Entoloma venum*. Deze heeft aanvankelijk een iets „gebuckelte” hoed van ± 3 cm. De kleur is olijf bruin; bij opdrogen verbleekt de hoed zeer sterk en wordt dan zijdeachtig glanzend. Fries heeft indertijd al een *Entoloma majale* beschreven, maar deze moet een andere kleur hebben. Volgens Lundell lijkt deze voorjaars-entoloma droog op *Entoloma speculum*; Lange, die materiaal toegezonden kreeg, noemt hem na verwant aan *Nolanea hirtipes*. Men krijgt den indruk, dat hier nog wat uit te zoeken valt.

Zoekt eens naar al deze voorjaarspaddestoelen. Er zijn blijkbaar zoowel voor den natuurliefebber als voor den wetenschappelijken mycoloog genoeg aardige vondsten en waarnemingen te doen.

Wageningen.

A. J. P. OORT.

GLINSTERINGEN DES JAARS 1937

Ri = Ricken, K & M = Konrad et Maublanc, Sch = Schäffer, L = Jacob Lange,
B.S.M. = Bulletin de la Soc^{ie}. Myc. de France

Naam	volgens	Woonplaats	Bijzonderheden	Maand
<i>Lepiota lutea</i> (Bolt) Quéf.	L	Breda, kas Tuinbouwschool	op turfmoelm bij ananaspl.	XII
<i>Omphalia tricolor</i> (Schw.)	Ri	Gennep	op veenige heide	VI
<i>Omphalia sphagnicola</i> (Berk.)	L	Hatertsche vennen	in Sphagnum	VIII
<i>Omphalia quisquiliaris</i> (Joss.)	B.S.M.	Mook, Plasmolen, Hellekuil	op plantendeelen in rotting	VIII
<i>Collybia leucomyosotis</i> (Cke&Sm.)	L, Rea	Gennep, bij een veenplas	in Sphagnum	VII
<i>Myc. pterigena</i> (Fr.)	Ri	Mook, Plasmolen, Hellekuil	op Wijfjesvarens in rotting	X, XI
<i>Myc. amicta</i> (Fr.)	Ri	Mook, Plasmolen, Hellekuil	aan losliggend hout	IX
<i>Myc. adonis</i> (Bull.)	Ri	Gennep, bij een veenplas	op Calluna in rotting	X
<i>Pholiota mycenoides</i> Fr.	Ri	Kruispunt Beugen	aan den rand v.e. veenplas	VIII
<i>Nauc. bohémica</i> (Vel.)	B.S.M.	Hatertsche broek	op slootbodemespecie	VIII
<i>Nauc. siparia</i> (Fr.)	Ri	Mook, Plasmolen, Hellekuil	op Wijfjesvarens in rotting	X, XI
<i>Nauc. centunculus</i> (Fr.)	Ri	Nijmegen, landg. Oosterhout	op losliggend loofhout	VIII
<i>Galera ravidia</i> (Fr.)		Nijmegen, landg. Oosterhout	op humus, in loofbosch	IX
= <i>Conocybe appendiculata</i> L et Kühner				
<i>Galerina nana</i> (L. Petri)	Kühner Kühner	Mook, Plasmolen, Hellekuil	op oude compost (op Exc. N.M.V., leg. H. Kleijn) aan peppel	X IX
<i>Crepidotus calolepis</i> (Fr.)	Ri	Leeuwen, eendenkooi		
<i>Eccilia carneo-alba</i> (With.)	Ri	Mook, Plasmolen, Hellekuil	in het mos	IX
<i>Coprinus ephemeroïdes</i> (Buil.) Fr.	Rea	Mook, Plasmolen, St Jansberg	op oude koemest	X
<i>Panus spec.</i>		Nijmegen, Ooipolder	op knotwilgen in massa	V
<i>Lentinus tigrinus</i> (Bull.)	Ri	Lexkesveer	op stopen van vrucht- boomen	
<i>Lentinus tigrinus</i> var. <i>Dunalii</i>	Rea	Nijmegen, Ooipolder	op dood wilgenhout	IX VI
<i>Lactarius volemus</i> (Fr.)	Ri	Mook, Plasmolen, St Martensberg	in gemengd bosch	VII
<i>Russula caroflava</i> (Grove)	Sch	Mook, Plasmolen, Hellekuil	op moerassigen bodem	VI
<i>Russula farinipes</i> (Rom.)	Sch	Hatertsche broek	in eikenbosch, wegkant	VIII
<i>Hygrophorus leucophaeum</i> (Fr. ex Scop.)	K&M	Mook, Plasmolen, St Martensberg	op wegtalud onder beuken	VIII
<i>Limacium pustulatum</i> (Pers.)	Ri	Nijmegen, landg. Oosterhout	in sparrenbosch (op Exc. N.M. V.)	X
<i>Boletus auriporus</i> Peck.	Kallen bach	Mook, Plasmolen	beekoever in loofbosch	VIII
<i>Trametes odora</i> (Sommerf.) Fr.	Rea	Leeuwen, eendenkooi	op Knotwilg ¹⁾	IX
<i>Daedalea Poetschii</i> (Schulz)	Ri	Kootwijk	op grenen dwarslijger	IX
<i>Tremella tubercularia</i> Berk.	Rea	Vierlingsbeek	op eikenhout	VI
<i>Ombrophila faginea</i> (Pers.) Bou- dier, forma major (n.f.)	Boudier	Mook, Plasmolen, St Jansberg	op beukenvruchten in rotting	V V
<i>Ombrophila clavus</i> (Boud.)	Rehm	Mook, Plasmolen, Hellekuil	op natte bladeren	V

¹⁾ Deze soort is m.i. verschillend van *Trametes suaveolens* Fr.

Naam	volgens	Woonplaats	Bijzonderheden	Maand
Ciboria pygmaea (Fr.) Ciboria Sydoviana Rehm	Rehm Rehm	Vierlingsbeek Mook, Plasmolen, Hellekuil	op wortels van eiken op nerven van rottende bladeren	VI IX
Leucoscypha leucotricha (A & S) Boudier	Boudier	Mook, Plasmolen, Hellekuil	op veenigen bodem op sparrennaalden op zandgrond	VII IX
Barlaea cinnabarina (Fuckei) = Lamprospora laetirubra (Cooke) Lagarde	Seaver	Gorssel, Epsersbosch		
Pezizella aspidiicola (Berk. & B.) Lachnea hirta (Schum.) Sepultaria (Cke) arenosa (Fuckei)	Rehm Boudier Ri	Mook, Plasmolen, Hellekuil Terborg Slangenburg	op Wijfjesvaren op leemigen slootwal op leemigen slootwal	XI VI
Humaria leucomeloides (Rehm) Helotium spec. n.s.	Ri ')	Hatertsche vennen Mook, Plasmolen, Hellekuil	op kalen veengrond op Carex, rottend blad etc.	IX X

*) Deze nieuwe soort zal in „Fungus” nader beschreven worden.

Nijmegen,

SCHWEERS.

STRUIKELBLOKKEN

Het was op een excursie October 1937.

„Wat is dat voor eentje, deze gele met lichte plaatjes?”

„Dat is de honingzwam,”

„En wat is dat voor een knaap, die grote bruine met donkere plaatjes ?”

„Ook een honingzwam.”

„Maar nu deze toef kleintjes, bijna wit, dat zijn toch geen honingzwammen?”

„Toch zijn ook dat honingzwammen,”

Wanneer nu één soort je al zoveel moeite bezorgt...

Het was, meen ik, in 1929, toen ik voor het eerst, onder leiding van Mevr. Boetje-van Ruijven, een paddestoelen-excursie meemaakte. Dien avond stond één ding voor mij vast: in dat labyrint vind ik den weg nimmer! Enige jaren later, na alles wat paddestoel was, met hartstocht te hebben besnuffeld en gefotografeerd, wijzigde zich de aanvankelijke mening. De weg was stellig moeilijk, maar we hadden goede hoop. Thans, wederom enige jaren later, weten we het definitief: we komen er niet. Strijk en zet staan we voor raadsels. En het moge dan al een schrale troost zijn, een troost is het toch, in dit verband te denken aan het oude rijmpje: „Pas als men begint te weten, dat men minder blijkt te weten, dan men werkelijk dacht te weten, dan begint men iets te weten.”

Deze herfst was ik met een afdeling „Trekkers” op paddestoelenjacht in Meijndel, We zochten in een eikenbosje naar het eikeldopzwammetje en we vonden het grif in dit gezegende seizoen. Tevens vonden we, niet op de doppen, doch op de eikels zelf, verscheidene gesteelde bekerzwammetjes, bekertjes tot 1 cm breed, de steeltjes 1½ cm lang, donker, bijna zwart, het geheel taai als leer. Ik kende deze bescheiden dingetjes niet en ook de in mijn bezit zijnde determineerwerken hielpen me niet uit de brand. Er bleef momenteel niets anders over, dan bij Mevr. Boetje, die al zo vele voetstappen heeft staan in Meijndel, aan te kloppen. En voor ditmaal kwamen we dan ook weer op gang: het was *Sclerotinia pseudotuberosa* Rehm.

Maar welk struikelblok vinden we nu een volgende maal op onze weg ?

Rijswijk,

R. KLEIN.

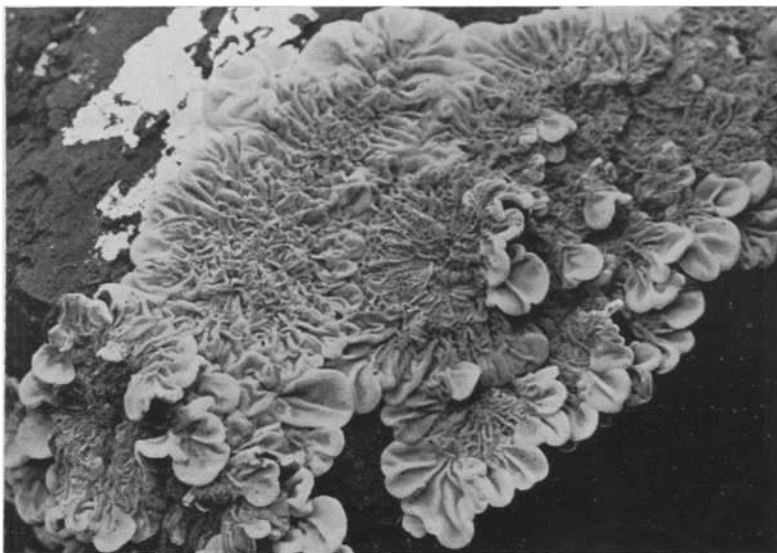

Foto W. K. Steffen, Hellevoetsluis

ZELDZAME ZWAMMEN OP DOODE IEPENBOOMEN

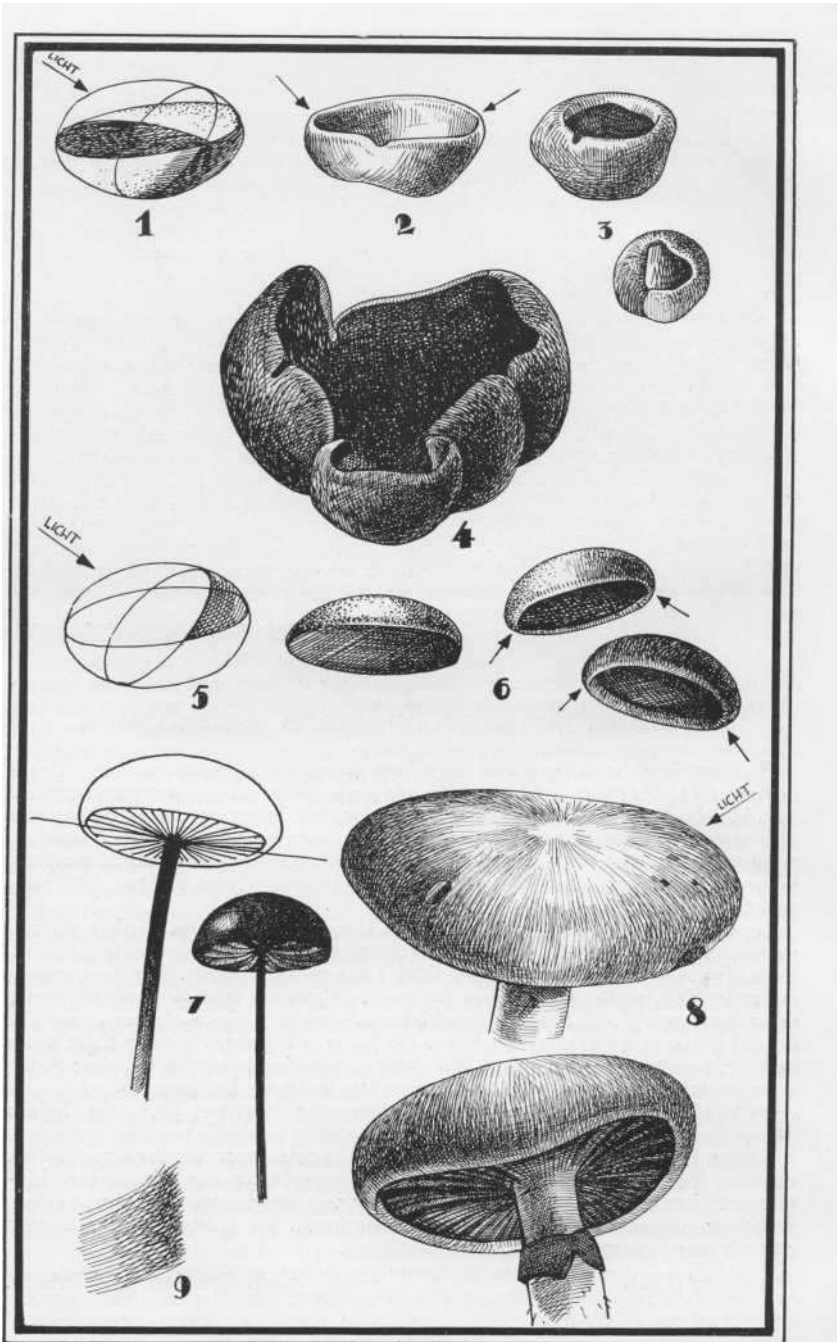
Een kostbaar bezit voor een mycoloog zijn oude iepenboomen in de omgeving. Al sinds jaren ontdekken wij er steeds weer andere soorten zwammen aan. Het begon met *Hirneola auricula Judae*, het judasoor, dat zelden anders dan op vlierstammen wordt waargenomen. Verder prachttoefen *Pleurotus palmatus* (waarvan ingezonden op de tentoonstelling te Arnhem), prachtig dieprose van kleur. Voor een nadere beschrijving zie men Fungus, 5de jaargang, no 2.

Nu is uitgemaakt, dat, hetgeen wij al jaren waargenomen hebben en van geen beteekenis dachten, door deskundigen, als *Auricularia mesenterica* (FR.) PERS. (= *Auricularia tremelloides* QUÉL) aangegeven wordt. Met heel andere oogen hebben wij nu onze stomp bekeken. Bijgaande foto (waarop de zwam door den heer W. K. Steffen op schitterende wijze is afgebeeld, waarvoor alle hulde) geeft de groei daarvan weer. De kleur is bij vochtig weer licht bruin met licht groen gegolfde rand. Bij vorst eenigszins hoornachtig, met droog weer verschrompelt ze, juist als dit met het judasoor het geval is.

Lycogala epidendrum komt ons ook een paar maal per jaar met helder oranje druppels verrassen, die echter heel spoedig loodgrijs van kleur worden. Thans 19 Januari nog heel mooie *Pleurotus ostreatus*. Verder *Crucibulum vulgare*, *Trametes gibbosa*, *Polyporus fumosus*, *Polyporus squamosus*, *Hypholoma fasciculare*, *Armillaria mellea*, *Xylaria polymorpha* en *hypoxylon*, *Coprinus micaceus* en *Psathyrella disseminata*. De laatste soorten komen ons elk jaar als trouwe bekenden bezoeken.

Rozenburg (Eil.).

CHR. STEHOUWER-WEYERSE.

HET TEKENEN IN INKT VAN PADDESTOELEN

In ieder mycoloog steekt een artiest! Het kan niet anders of iedere paddestoelenliefhebber moet eerst bewust of onbewust door de verfijnde schoonheid van vorm en kleur der zwammen zich aangetrokken gevoeld hebben. Ik wil dan ook een beroep doen op die artistieke inslag, en trachten, hieraan een nuttige en zichtbare vorm te geven door in enige artikelen het tekenen van paddestoelen met pen en inkt te behandelen. De lust, die velen zullen gevoelen hun vondsten in beelden vast te leggen, de kennis, die van de te tekenen objecten aanwezig is, het afwezig zijn van perspectivische moeilijkheden en de betrekkelijke onbelangrijkheid van de kleur, zijn al dadelijk grote voordelen.

Het komt dus hier op neer aan te tonen, stofuitdrukking te bereiken als glad, vezelig, wollig enz. en hieraan gepaard gaande een goede plasticiteit. Objecten, waar we de eerste beginselen van de plasticiteit aan kunnen oefenen, zijn de verschillende soorten Peziza's. Ze vertonen in hoofdvorm de halve bol, zoals voorgesteld in fig. 1. Het licht van links invallend aangenomen, werpt dus op de buitenkant een schaduwlijn, die zich cirkelvormig op de gehele oppervlakte voortzet, en inwendig een ellipsvormige schaduwlijn.

We kunnen hier de volgende belangrijke dingen opmerken: a. het donkerste deel der schaduw bevindt zich op ronde voorwerpen nooit aan de omtrek; b. het grootste licht bevindt zich niet aan de omtrek; c. de arceerlijnen volgen de krommingen van het oppervlak! Tegen deze regelen wordt vaak gezondigd met als gevolg: géén ronding! Passen we deze hoofdpunten toe op b.v. Peziza aurantia (fig. 2), dan hebben we alleen nog hier op te letten, dat het voorwerp dikte heeft. De voorste lijn van de opening zet zich dus niet voort in de omtrek, maar meer naar binnen. Door deze eenvoudige manoeuvre verkrijgen we dikte.

Jonge vormen van Peziza vesiculosa vertonen vaak een iets naar binnen omgekrulde rand. Dit laat zich gemakkelijk uitdrukken als in fig. 3; door de richting der arceerlijnen is het naar binnengaan nog te accentueren. We kunnen dus ook met een beweging mee arceren! De verdere vormen, die de Peziza's vertonen, kunnen we gemakkelijk uit de grondvorm af leiden. Is het object gelobd, zoals in fig. 4, Peziza badia, dan geldt voor iedere lob afzonderlijk de drie genoemde hoofdpunten.

Met de nu besproken eenvoudige grondvorm hebben we tevens een geschikt uitgangspunt voor een grote groep zwammen, die omgekeerd dezelfde hoedvorm vertonen, waarbij we dan voor het ogenblik de hoed als glad aannemen.

De hoofdvorm is als fig. 5 gezien boven op de hoed; kijken we er onder, dan als in de figuren 6 al naar gelang de rand omgebogen is of niet.

Denken we ons de lamellensneden in een horizontaal vlak, dan doorboort de steel dit vlak in het perspectivisch middelpunt van dat vlak, op onze tekening (fig. 7) een ellips. De afstand voorrand tot middelpunt is groter dan de afstand middelpunt tot achterrand. Zijn de lamellen lager of hoger ingeplant, dan hebben we niet anders te doen dan dit punt te laten rijzen of dalen. In de figuren 8 is een hoed van het besproken type uitgewerkt om de arceerwijze te laten zien. Uit de tekening is duidelijk de hoofdromtrek en doorsnede van de hoed af te leiden.

Bij het arceren beschrijft de pen een elliptische kegel, waarvan de omtrek van het grondvlak telkens even het papier raakt. Dus met een voortdurend roterende beweging de pen op het papier laten komen en met dezelfde beweging verlaten. Men verkrijgt dan dat de lijnen aan het begin en eind dun zijn en geen hardheid vertonen.

Bij enige oefening kan men gemakkelijk, en zonder het papier te verschuiven, iedere gewenste richting bestrijken. Fig. 9 laat zien hoe een donkere tint verkregen wordt door enkele arceringen over elkaar aan te brengen.

Een gewoon stalen tekenpennetje is voldoende. Glad glanzend papier van de kwaliteit goed schrijfpapier of kastpapier tekent uitstekend. Men heeft heel vaak last van uitvloeien, wat komt door het aanraken met de vingers en het gebruik van vlakgom. Men gebruike dan ook vlakgom niet vóór de tekening geheel klaar is, Indien tekenpapier gebruikt wordt, moet dit in ieder geval fijnkorrelig zijn,
(Wordt vervolgd.)

Enschede.

A. MIDDELHOEK.

TRICHOLOMA VIRGATUM BIJ HILVERSUM

Naar aanleiding van het artikeltje van Mej, de Vries in „Fungus“ van 15 Dec. 1937 over *Tricholoma virgatum*, kan ik mededeelen, dat ik deze zwam hier voor 't eerst vond in 1934 langs de Bussummergrintweg. Er groeiden toen 5 of 6 exemplaren en volgens mijn aantekeningen zagen ze er als volgt uit: lange bochtige witte steel, grijslila-achtige hoed met opvallende bult, vezelig-gestreept. Waarlijk een zeer mooie zwam en gemakkelijk te herkennen aan de zeer scherpe smaak van het vleesch, De afbeelding in „Die Blätterpilze“ van Ricken is zeer goed. Elk jaar komen ze weer op die zelfde plek te voorschijn; elders kwam ik ze nooit tegen.

In de vorige herfst waren ze echter zeer schaarsch, want ik vond slechts één exemplaar en dit zond ik op naar de tentoonstelling te Arnhem, zoodat het zeer goed mogelijk is dat Mej, de Vries mijn exemplaar bedoelt, hoewel dit niet zeker is, want ik heb mijn exemplaar niet herkend, daar ik vergat het te merken, en waar zooveel zwammen worden aangevoerd, gaat er nog wel eens een verloren. Dat heb ik ook nu weer gemerkt, toen ik de tentoonstelling bezocht.

Hier in de buurt van Hilversum groeit onder beuken een voor Nederland zeer zeldzame *Cortinarius*, waar zelfs Ir. Schweers geen raad mee wist en die ik op aanraden van hem ter determinatie opzond naar Mr. Joachim in Frankrijk. Na eenige dagen ontving ik bericht, dat het was *Cortinarius* (Tel.) *bovinus*.

De hoed is nagenoeg niet hygrophaan, wat volgens Ricken wél het geval zou moeten zijn. Dit is bij mij en hoogstwaarschijnlijk ook bij Ir. Schweers de oorzaak geweest, waarom de naam schuil bleef.

Van deze rariteit zond ik ook eenige mooie exemplaren naar de tentoonstelling te Arnhem; doch hoe ik ook zocht, mijn *bovinus* was nergens te vinden en exemplaren elders vandaan waren er evenmin, zoodat deze bijzondere soort in 't geheel niet vertegenwoordigd was.

Er treft natuurlijk niemand eenig verwijt, want ik kan me voorstellen welk een drukte er heerscht een paar dagen voor de tentoonstelling, maar 't is jammer.

Het schijnt, dat ik een ongeluksvogel ben in die dingen, want op de tentoonstelling te Haarlem in 1933 vond ik *Entoloma ameides*, een klein zwammetje, waarvan ik in 1932 massa's vond op een suikerbietenveld alhier, hetwelk is vruchtbaar gemaakt met stadsvuil, en waarvan de geur volgens Ricken „Stark specifisch“ is en overeenkomt met de geur van *Lepiota odora*, terug op de tafel als *Nolanea icterina*. Ir. Schweers schreef mij later, dat hij in de groote drukte geen tijd had gehad alle zwammen aandachtig te beschouwen alvorens ze van een naamkaartje te voorzien en dat hij ook deze soort „onnaruikend“ *Nolanea icterina* had genoemd, hoewel hij *Entoloma ameides* wel eerder had gezien, want hij zelf had hem voor mij gedetermineerd.

Misschien is het niet kwaad de commissie, belast met determinatie van de ingezonden paddestoelen, met een paar personen uit te breiden, zoodat, hetgeen ook Dr. Oort opmerkte op de laatste tentoonstelling, geen of zoo min mogelijk ongeëtiketteerde exemplaren ter tafel verschijnen. Het schrikt de beginnelingen erg af, wanneer zij zien, dat er veel soorten tentoongesteld

worden, waar zelfs experts de naam niet van weten. Nederlandsche namen lijkt mij zeer goed, doch daarnaast vooral ook de Latijnsche namen.

Over andere vindplaatsen van *Entoloma ameides* of van *Cortinarius bovinus* hier in het land hoorde of las ik nooit iets. Hilversum levert trouwens nog meer bijzonderheden, zooals *Lepiota sistrata*, waarvan ik er in 1932 eenige vond en die ik daarna nooit meer heb terug gevonden, 't Is een prachtig wit zwammetje met een rimpelig hoedje, dat met glinsterende korreltjes bezaaid is.

En dan nog de meer bekende *Tricholoma pessundatum* en focale; maar het ligt niet in mijn bedoeling de min of meer zeldzame zwammen van Hilversum op te sommen. Dit misschien een ander maal.

Hilversum.

C. DOETS.

EEN CONSERVEERMIDDEL VOOR PADDESTOELEN

In *Mikrokosmos*, Jaargang 1933/34, pag. 56, vond ik een conserveermiddel voor paddestoelen genoemd, afkomstig van den Franschen onderzoeker Lutz, hetgeen in staat zou zijn paddestoelen in de natuurlijke kleuren te conserveeren.

Tot nu toe zijn we niet erg verwend met goede conserveermiddelen, zoodat het misschien de moeite leent er een proef mee te nemen.

Hij onderscheidt 2 soorten conserveermiddelen:

I. Voor zwammen met in water weinig of onoplosbare kleurstoffen.

Los op: 1 gram Mercuriacetaat in 5 cm³ Azijnzuur en 1 liter Gedestilleerd water.

De sterkte van het azijnzuur wordt niet vermeld, maar waarschijnlijk zal het gewone 30% zuur bedoeld zijn.

II. Voor zwammen met in water goed oplosbare kleuren.

Los op: 1 gram Mercuriacetaat en 10 gram Loodacetaat in 10 cm³ Ijsazijn en 1 liter Alcohol 90%.

Van deze oplossing mengt men gelijke deelen met oplossing I. Eerst ontstaat een neerslag, dat na 24 uur verdwenen is, waarna men filtreert.

Daar mercuriacetaat geen dagelijks voorkomend artikel is, kan men de opgegeven 1 gram hiervan evengoed vervangen door een mengsel van:

680 mg Geel Kwikoxyd en
1,3 gram Azijnzuur 30%.

Men zij er natuurlijk op bedacht, dat de beide conserveervloeistoffen zware vergiften zijn.

Ook wordt als zeer geschikt vermeld de oplossing III:

Los op: 25 gram Zinksulfaat in
10 gram Formaline en
1 liter Gedestilleerd Water.

Mogelijk willen enkele onzer medeleden deze oplossingen eens probeeren en mij hun bevindingen mededeelen. Een voordeel is, dat oplossing I en III vrij goedkoop zijn.

Mogen ze niet dezelfde weg bewandelen als hun voorgangers.

Amersfoort.

O. F. UFFELIE.

KERSTGAVEN

Een nagalm van de paddestoelenrijke herfst 1937:

Gedurende de Kerstdagen, 25 en 26 December jl, vonden we in Rijswijk, behalve de alomtegenwoordige *Collybia velutipes*, de volgende paddestoelen: *Mycena galericulata* (veel!), *Pleurotus ostreatus*, *Hypholoma sublateritium*, *Flammula gummosa*, *Naucoria semiorbicularis*, *Psathyra conopilea*, *Tricholoma nudum* en *Trich. sordidum*. Alle in uitstekende conditie en flink sporend. Ik dacht het de moeite waard dit lijstje even te vermelden.

Rijswijk.

R. KLEIN.

VAN HET REDACTIE-BUREAU

Aan allen, die mij bij de verzorging van dit nummer behulpzaam waren, hartelijk dank. Een paar kleine bijdragen heb ik nog liggen, maar dat is — kwantitatief — niet de moeite waard. Aangezien ik echter half Mei graag weer een nummertje 't licht wilde doen zien, ben ik genoodzaakt — het wordt haast vervelend — wederom een dringend beroep op Uw medewerking te doen. Ik reken weer op mijn — helaas te kleine — groep van trouwe helpers!

De copie zal ik, met dank bij voorbaat, graag vóór 1 Mei a.s. ontvangen.

DE VEYE.

INHOUD

Het sterzwammetje (<i>Nyctalis asterophora</i>) en zijn verwant (<i>Nyctalis parasitica</i>), door A. F. M. Reynders	33
Voorjaarspaddestoelen, door A. J. P. Oort	37
Glinsteringen des jaars 1937, door Schweers.....	39
Struikelblokken, door R. Klein	40
Zeldzame zwammen op dode iepenbomen, door Mevr. Stehouwer-Weyerse	41
Het tekenen in inkt van paddestoelen, door A. Middelhoek	43
<i>Tricholoma virgatum</i> bij Hilversum, door C. Doets	44
Een conserveermiddel voor paddestoelen, door O. F. Uffellie.....	45
Kerstgaven, door R. Klein	46
Van het redactie-bureau.....	46